

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

тема:

ДЕКОРАТИВНА КОМПОЗИЦІЯ

«САМЧИКІВСЬКІ МОТИВИ» У ТЕХНІЦІ КИЛИМОВОЇ ВИШИВКИ

Галузь знань: 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Спеціалізація: Художній текстиль

Освітня програма: «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

ДПДМ. 200810.20.02.ПЗ

Виконала: студентка IV курсу, групи ДМ-20-1

(підпис)

Марія БОРОДКІНА
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Керівник: канд. пед. наук, доцент

(підпис)

Вікторія ХРЕНОВА
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

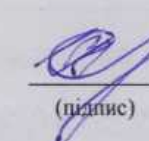
Нормоконтролер

(підпис)

Оксана ПЯСТУК
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

До захисту допускаю:

(підпис)

Ірина АНДРОЩУК
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Зав. кафедри ТПО і ДМ

« 20 » 06 2024 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет психологічно-педагогічний
Кафедра технологічної та професійної освітньо-декоративного мистецтва
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 02 "Культура і мистецтво"
Спеціальність 023 "Візуальне мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація"
Спеціалізація художній текстиль
Освітня програма Візуальне мистецтво, декоративне мистецтво

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ТМО і ДМ
Тимо Андрійчук
"16" лютого 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ)

Борочкіна Марія Вікторівна
Прізвище, ім'я, по батькові студента

1. Тема проекту(роботи) Декоративна композиція "Самшківські мотиви" у техніці килимової вишивки

керівник проекту(роботи) Хренова Вікторія Валеріївна
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом ректора університету від "15" лютого 2024 р. № 8

2. Строк подання студентом проекту(роботи) на кафедру 20.06.2024р.

3. Вихідні дані до проекту(роботи) декоративна композиція килимова вишивка твори самшківських майстрів

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Резюме

1. Назва, тема, об'єкт, предмет, мета, завдання, об'єкти дослідження, методи дослідження, результати дослідження.
2. Назва, тема, об'єкт, предмет, мета, завдання, об'єкти дослідження, методи дослідження, результати дослідження.
3. Назва, тема, об'єкт, предмет, мета, завдання, об'єкти дослідження, методи дослідження, результати дослідження.
4. Назва, тема, об'єкт, предмет, мета, завдання, об'єкти дослідження, методи дослідження, результати дослідження.

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів дипломного проекту(роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Нормоконтроль	Дисудак О. В.		
Анотування	Терещенко Г. Г.		

7. Дата видачі завдання 16 лютого 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів (розділів) дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту(роботи)	Примітка
1. Заверження теми ДП	15.02.2024	виконано
2. Збір матеріалів до теорет. частини	01.03.2024	виконано
3. Читання з журналу	26.04.2024	виконано
Перегляд 1.1	19.04.2024	виконано
Перегляд 1.2	26.04.2024	виконано
4. Читання з журналу	24.05.2024	виконано
Перегляд 2.1	03.05.2024	виконано
Перегляд 2.2	10.05.2024	виконано
Перегляд 2.3	17.05.2024	виконано
Перегляд 2.4	24.05.2024	виконано
5. Заверження роботи в класі.	27.05.2024	виконано
6. Паперовий збірник ДП	31.05.2024	виконано
7. Нормоконтроль ДП	12.06.2024	виконано
8. Перегляд на класі	14.06.2024	виконано
9. Рецензування ДП	19.06.2024	виконано
10. Зарядка ДП	24.06.2024	виконано

Студент

Підпис

Ініціали, прізвище

Керівник проекту(роботи)

Підпис

Ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Тема дипломного проєкту: Декоративна композиція «Самчиківські мотиви» – у техніці килимової вишивки

Автор: Марія БОРОДКІНА

Керівник: к. пед. н., доцент Вікторія ХРЕНОВА

Обсяг пояснювальної записки: 61 с.; обсяг додатків: 7 с.

Ключові слова: декоративне мистецтво, килимова вишивка, композиція художнього твору, самчиківський розпис, технологічний процес, техніка виконання

Дипломний проєкт виконувався з урахуванням особливостей обраної техніки та використовуваних матеріалів для виконання художнього твору. Текстова частина дипломного проєкту складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилання та додатків.

У першому розділі виконано дослідження техніки килимової вишивки, її історичний розвиток, розкрито її декоративні якості; визначено художньо-технологічні особливості виконання творів.

У другому розділі, виконаного художнього твору обґрунтовано ідею та художньо-образний зміст твору; розкрито його композиційні та художні особливості через розкриття назви твору та його сюжету; обґрунтовано символічний зміст елементів твору; визначено матеріалознавчі аспекти виконання художнього твору обраною технікою; описано технологічні особливості та послідовність виконання художнього твору за обраним видом декоративного мистецтва.

Зроблено висновки щодо використання технік у сучасних творах мистецтва, збереження традиційних та внесення новітніх прийомів; підведено підсумки щодо поставленої на початку роботи мети та результативність поставлених завдань.

Представлено список джерел посилання. Текстова частина підсилюється ілюстративним матеріалом, який винесено в додатки.

20.06.2024р.

Марія Бородкіна

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	6
1 Традиції та новаторство в декоративному мистецтві килимової вишивки.....	9
1.1 Історія розвитку килимової вишивки.....	9
1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів в техніці килимової вишивки	19
2 Художньо-композиційні та технолого-матеріалознавчі аспекти виконання художнього твору «Самчиківські мотиви» у техніці килимової вишивки	27
2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування твору «Самчиківські мотиви».....	27
2.2 Характеристика матеріалів та калькуляція витрат щодо виконаного твору «Самчиківські мотиви» за обраною технікою.....	38
2.3 Технологічна послідовність виконання декоративної композиції «Самчиківські мотиви» у техніці килимової вишивки.....	44
2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка виконаного твору «Самчиківські мотиви».....	49
Висновки.....	56
Перелік джерел посилання.....	58
Додаток А Різновиди килимової голки.....	62
Додаток Б Килимова вишивка в Україні ХХ ст.	63
Додаток В Мотиви Самчиківського розпису.....	65
Додаток Г Проєкт постеру.....	67
Додаток Д Виконаний художній твір.....	68

ВСТУП

Довга і яскрава історія української культури сягає корінням сивої давнини. Художня культура завжди неповторна, вона є продуктом творчого генія народу, має свій зміст і форму. Кожна культура несе в собі сліди історичної долі і національних особливостей народу. Розуміння творів мистецтва відбувається через глибоке знання історичних та етнічних коренів держави [1].

Декоративно-прикладне мистецтво, як складова української національної культури, набуло широкого визнання не тільки в Україні, а й світі. В його образах-символах міститься чарівність української природи, складні перипетії нашої історії, особливості побуту, доброта і щедрість душі українців [1].

У наш час народне-декоративне мистецтво розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції – пізнавальну, комунікативну, естетичну тощо. Життя підтверджує, що декоративно-прикладне мистецтво збагачується новими аспектами філософсько-естетичного звучання, його змістовна краса потрібна людині, а його художньо-культурна, естетична цінність постійно зростає [2].

Важливо зазначити, що декоративно-прикладне мистецтво – особлива галузь художньої діяльності людей, у продуктах якої призначеність для практичної мети зливається з естетично доцільним розв'язком. Першочергове значення тут має виготовлення корисної речі й одночасно предмета, який має естетичні якості та цінності. Будь-який продукт народно-декоративного мистецтва є органічною єдністю утилітарного й художнього, сплавом практичної доцільності речі з красою її зовнішніх ознак [2].

Творча функція народного декоративно-прикладного мистецтва надзвичайно важлива в контексті формування особистості митця. Адже безпосереднє дослідження мистецької спадщини та спілкування з творами

народного мистецтва активізує емоції, викликає творчу уяву, стимулює фантазію, пробуджує почуття, збагачує образне мислення. Естетична сила мистецтва виявляється не лише у здатності впливати на естетичні смаки, ціннісні орієнтації, але й у здатності пробуджувати творчий дух особистості. Саме через творчу працю максимально розкривається і опредмечується духовний світ людини, формуються такі риси характеру, як почуття власної гідності, цілеспрямованість, прагнення до морально-естетичних ідеалів, які впродовж століть виробив український народ. Така творчість збагачує й мистецький арсенал митця [2].

Техніка килимової вишивки є одним з багатьох видів декоративно-прикладного мистецтва, що побутують на території України. Проте мало хто з сучасних митців у повній мірі використовує її потенціал в створенні текстильних декоративних композицій. Разом з тим барвистий, розкішний, зі своїм характером і стилем Самчиківський розпис також для багатьох ще лишається невідомим.

Отже, актуальною є тема дипломного проєкту: Декоративна композиція «Самчиківські мотиви» у техніці килимової вишивки.

Об'єктом дипломного проєкту виступає історія та техніка килимової вишивки, як вид декоративно-прикладного мистецтва.

Предметом дипломного проєкту є художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі особливості виконання декоративної композиції «Самчиківські мотиви» у техніці килимової вишивки.

Метою – охарактеризувати художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі особливості та виготовити й презентувати на постері декоративну композицію «Самчиківські мотиви» відповідно до обґрунтованої технологічної послідовності.

Відповідно мети дипломного проєкту було визначено завдання:

– дослідити історію виникнення та розвитку килимової вишивки, як виду декоративного мистецтва;

- охарактеризувати художньо-технологічні особливості виконання творів у техніці килимової вишивки;
- обґрунтувати ідею та художньо-образний зміст теми декоративної композиції «Самчиківські мотиви» у техніці килимової вишивки;
- підібрати та охарактеризувати матеріали, виконати калькуляцію витрат;
- обґрунтувати технологічну послідовність виконання декоративної композиції «Самчиківські мотиви» у техніці килимової вишивки;
- охарактеризувати композиційні особливості виконаної декоративної композиції «Самчиківські мотиви», дати йому естетичну оцінку та виготовити постер.

Апробацію досліджень виконаних в межах дипломного проекту було здійснено на двох конференціях:

1 XII Міжнародна науково-практична конференція. Професійне становлення особистості: Проблеми і перспективи.

2 Наукова студентська конференція секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва.

В межах апробації було опубліковано наступні наукові праці:

1 Бородкіна М., Хренова В. Композиційні особливості Самчиківського розпису / М. Бородкіна, В. Хренова // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : тези доп. XII Міжнар. наук.-практ. конференції. – Хмельницький : ХНУ, 2023. – С. 261–262.

2 Бородкіна М. Історія розвитку килимової вишивки / М. Бородкіна // Наукова студентська конференція секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва: матеріали доп. Хмельницький : ХНУ, 2024. – С. 6–9.

1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ КИЛИМОВОЇ ВИШИВКИ

1.1 Історія розвитку килимової вишивки

Вишивка, як вид декоративно-прикладного мистецтва, є особливою галуззю художньої творчості. Її основною метою є – художнє освоєння матеріального світу, естетичне осмислення навколишнього середовища. Дотримуючись принципу єдності краси й доцільності, митці своїми творами намагаються прикрасити побут людини, її життєдіяльність. художня система вишивки, в якій гармонійно поєднуються матеріал, техніка виконання, орнамент, композиційне й колористичне вирішення, вдосконалювалась упродовж історичного розвитку.

Вишивка в Україні – це зворушлива розповідь про думки і почуття людини, світ краси і фантазії, поетичного осмислення природи, світ невмирущих образів давньої міфології, звичаїв і уявлень наших предків. У ній яскраво і повно розкривається душа народу його споконвічне. Прагнення до прекрасного, широко розвинуло почуття ритму композиційної міри у побудові орнаментів, гармонії колірних поєднань [3].

Це давнє і водночас вічно молоде мистецтво. Секрет його молодості – у єдності людини з природою, в умінні упродовж століть зберігати і примножувати красу дарувати людям радість зустрічі з прекрасним. Вишивка – це мистецтво високої естетичної наснаги, мистецтво простого й разом з тим мудрого декоративного мислення. В орнаментах вишивки, у співвідношенні колірних поєднань, у ритмі ліній узору закладено глибокий зміст. Адже у вишивці, як і в народній пісні, відбивалися заповітні мрії на краще майбутнє, прагнення до краси й досконалості [3].

Одним із численних видів вишивки, що побутують на теренах нашої країни, є килимова вишивка. Вона існує з часів Середньовіччя і користується популярністю до цього дня. Особливості декорування чи виготовлення виробів у техніці килимової вишивки роблять її однією з найвиразніших, і в той же час простих, технік декоративно-прикладного мистецтва. За допомогою килимової вишивки створюються різні інтер'єри рішення – панно, гобелени та килими. Нерідко трапляються й аксесуари, декоровані подібною технікою [4].

Килимова вишивка – це техніка виготовлення килимів та інших текстильних виробів шляхом витягування петель пряжі, ниток муліне або тканинних смужок через тканину, частіше за все – щільну тканину полотняного переплетення, канву або страмін, але іноді і більш тонку, при роботі тонкими нитками і голками. Саме тому килимову вишивку ще називають «петельною», тому що створюємо петлі, «набивною», тому що вбиваємо нитки в тканину, а за кордоном – «punch needle», через назву голки [5].

Вишиті килими та килимові покриття є одними з найцінніших предметів домашнього декору, доступних на ринку. Вони додають вишуканості, елегантності та краси будь-якому приміщенню. Вони є шедеврами попередніх поколінь, несуть з собою багатовікову історію.

Протягом XVI ст. вишиті килими були прийняті для комерційного продажу. У цей період дизайнери використовували тварин і регіональні квіти у візерунках і включали герб, щоб відрізнити людину, яка їх створила. Через століття стали популярними вікторіанські вишиті килими з ілюзійними, об'ємними квітами. Згодом візерунки ставали більш складними і виразними. Є навіть візерунки, які розповідають історії, натхненні місцевими традиціями та культурними віруваннями. За словами автора Вільяма Вінтропа Кента, історію та походження килимової вишивки можна простежити до XIX ст. У Великій Британії, на початку промислової

революції, серед буржуазії стало модним покривати підлоги дорогими килимами, виготовленими машинним способом [6].

Все почалося на фабриці килимів у Йоркширі. Робітникам цих фабрик з виробництва килимів дозволялося збирати непридатні для виробництва обрізки вовни і забирати їх додому. Ці клаптики вовни, які називаються трумами, мали розмір 9 дюймів (23 см) і використовувалися робітниками для виготовлення власних килимів. Простим гачком з дерев'яною ручкою вони пропускали ці клаптики через сітчасту тканину, виготовляючи таким чином килимки для своїх домівок [6].

Згодом, завдяки еміграції на Східне узбережжя США і Канади, ця ремісничка техніка отримала подальший розвиток. Такий спосіб став улюбленим способом виготовляти власноруч барвисте оздоблення у вигляді килимів для своїх осель для бідніших верств населення цих регіонів. На той час це було дуже актуально. Адже більшість будинків XIX ст. мали непривабливі підлоги, які будівельники нашвидкуруч споруджували з дошок хвойних порід дерев довільних розмірів. Це і дало поштовх розвитку килимової вишивки, як виду декоративно-прикладного мистецтва [6].

З часом, коли рівень життя покращився завдяки промисловій революції, матеріали, що використовувалися для виготовлення килимів, також покращилися. З'явилися митці, які почали проєктувати та виготовляти килими вручну на замовлення. Це і стало джерелом існування для майстрів (див. рисунок 1.1).

Рисунок 1.1 – Виготовлення килима у техніці килимової вишивки

У 1930 році ці митці почали популяризувати мистецтво, публікуючи свої роботи у газетах [6].

Загалом, як показало дослідження історії виникнення килимової вишивки, існують дві традиційні техніки, які формують наше сучасне розуміння техніки: вишивка килима «кушком», та «бунка шишу» (також відома як японська вишивка перфорацією). У цих техніках використовується порожниста голка, яка називається «пробивна голка», щоб проштовхнути волокна крізь тканину основи. Різниця ж полягає у використуваних для виготовлення виробів матеріалах, що мають своє походження та призначення [7].

Вишивка килима «кушком» – найбільш впізнавана килимова вишивка, яка спровокувала відродження техніки сьогодні (завдяки Arounna Khounnoraj та Amy Oxford), що відрізняється використанням товстої пряжі та голки більшого розміру для створення виразної петельної тканини (див. рисунки 1.2 – 1.3).

Рисунок 1.2 – Роботи Arounna Khounnoraj

Рисунок 1.3 – Роботи Amy Oxford

Вишивка килимів пунш-голкою з'явилася наприкінці 1800-х років і походить з такого виду декоративно-прикладного мистецтва Північної Америки, як виготовлення килимів гачком. У 1830-х роках покриття для підлоги та штучні килими були в моді у Франції та набирали популярності в містах і заможніших домогосподарствах Сполучених Штатів. Але оскільки ціна все ще була далеко за межами діапазону для більшості жителів сільської Америки, творчі та винахідливі жінки в цих місцевостях почали розробляти власні методи створення килимів для своїх домівок. Фермерські громади мали доступ до мішковини з мішків для корму, тож ці жінки почали використовувати невеликий металевий гачок із дерев'яною ручкою (схожий на гачок для в'язання), щоб протягувати смужки тканини, зокрема старий одяг і ганчір'я, через мішковину, щоб зробити її щільною. Так виготовлялися петельні покриття для підлоги. У перші роки ці дизайни були досить невибагливими, і виготовлення таких килимів часто вважалося ремеслом бідності. Проте з часом дизайн вдосконалювався. У цій техніці почали створювати маленькі килими для дому, які були не лише практичними, але й мали художню цінність. Майстринями розроблялися власні унікальні

візерунки відповідно до особливостей інтер'єру домівок та власних вподобань [7].

Протягом 1800-х рр. популярність вишивки зростала, а в 1886 році чоловік на ім'я Ебенезер Росс, штат Огайо, запатентував перший інструмент для пробивання тканини – голку, як альтернативу традиційному гачку для виготовлення килимів. Цей інструмент під назвою «Грифон» дозволяв майстрам килимової вишивки працювати швидше, проколюючи ним тканину та утворюючи петлі з пряжі з іншого боку. У випадку з виготовленням виробів гачком, петлі виводилися крізь основу з виворітного боку тканини, що ускладнювало процес виготовлення та робило його більш затратним по часу [7].

Завдяки легкості та «швидкості» перфораційної голки виготовлення килимів швидко набуло популярності, що призвело до появи студій із виготовлення килимів і бурхливого розвитку на Східному узбережжі та в Приморській Канаді (див. рисунок 1.4).

Рисунок 1.4 – Виготовлення килимів у студіях

У 1930-х і 40-х роках виготовлені в Америці килими з ручною перфорацією виготовлені гачками стали одними з найбільш затребуваних доповнень інтер'єру будинків [7].

Художники-модерністи почали досліджувати цей вид мистецтва, перекладаючи свої картини на килими та гобелени. Роботи цих художників і ремісників прикрашали підлоги кінозірок і політиків, демонструвалися у відомих маєтках Нової Англії та виставлялися в таких установах, як Метрополітен-музей і Смітсонівський музей. Більше, ніж просто ремесло, вишивання килимів стало справжньою галуззю американського мистецтва впродовж десятиліть, яка забезпечувала засоби до існування, можливість творчого самовираження та роботу на дому жінкам і чоловікам [7].

На жаль, у 1950-х роках більшість американських виробництв килимів було відправлено за кордон, щоб розповсюджувати килимову вишивку (яка зараз відроджується), і багатьом із цих студій килимів довелося закрити свої двері. Окрім короткого відродження в 70-х роках, вишивка килима пунш-голкою стала вмираючим мистецтвом, а його багата історія майже забута [7].

Японська вишивка килимовою голкою, або «бунка шишу», – це техніка вишивання, яка дещо відрізняється від виконання килимів гачком і традиційної килимової вишивки. У той час як дві попередніх техніки можна сплутати, адже вони мають схожу технологію і часто обидні називаються килимовою вишивкою, «бунка шишу» відрізняється технікою виконання та є менш популярною у світі [7].

Робота у техніці «бунка шишу» вишивається штучною шовковою пряжею на щільному поліефірному габардині (див. рисунок 1.5). Штучну шовкову пряжу розтягують і використовують по одній нитці. Нитка «перегинається», і саме ці петлі утримують волокна в тканині. Це єдина в світі техніка вибивання голкою, яка виконується з лицьового боку тканинної основи із використанням довших стібків, яка дуже подібна до традиційної вишивки гладдю [7].

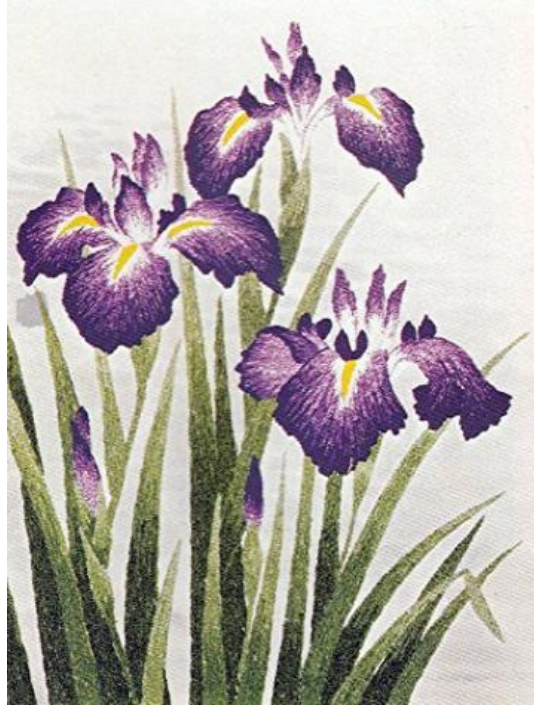

Рисунок 1.5 – Робота виконана у техніці «бунка шишу»

«Бунка шишу» з'явилася в Японії у ХІХ ст., незабаром після того, як була винайдена нитка з штучного шовку. Замість того, щоб використовувати для виготовлення функціональних предметів або прикрас, її використовували задля створення мистецьких творів. Вишивка у цій техніці схожа на живопис ниткою, завдяки чому готова робота оформлена у рамку, зовні схожа на картини маслом. Ранні «бунки» часто зображували сцени з квітами, тваринами та пейзажами, а також відрізнялися палітрою відтінків та кольорів (див. рисунок 1.6) [7].

Рисунок 1.6 – Роботи виконана у техніці «бунка шишу»

Вважається, що «бунка шишу» потрапила до Сполучених Штатів після Другої світової війни, коли солдат повернувся додому зі своєю японською нареченою, яка принесла з собою любов до цього виду мистецтва. Вона почала навчати інших, і у такий спосіб цей вид декоративно-прикладного мистецтва набув популярності та поширився в Сполучених Штатах, а також у всьому світі. На відміну від виробів виконаних у вище охарактеризованих техніках, твори виготовлені у техніці «бунка шишу» є менш функціональними і їх не можна прати. Завдяки тому що, твори у даній техніці створюються в усьому світі невеликими групами ентузіастів, її не можна вважати забутою, проте, вона все ще залишається невідомою для багатьох художників і митців, що працюють з художнім текстилем [7].

Сьогодні краса та майстерність килимової вишивки в поєднанні з її багатою історією самодостатності та креативності набуває нового переосмислення. Сучасні майстри використовують техніку килимової вишивки для виготовлення подушок, настінних панно, аксесуарів та інших творів із сміливим дизайном і поєднанням кольорів. Такі рішення контрастують із доволі темними кольорами візерунків, які можна побачити в багатьох творах та виробах традиційного декоративно-прикладного мистецтва [7].

В Україні техніка килимової вишивки почала набувати популярності у ХХ ст. Полонені і жінки-військові, повертаючись додому після другої світової війни, привезли її з собою з Німеччини. Це було щось нове, доступне, просте у виконанні та красиве. Кожен міг проявити свій творчий потенціал у даному виді декоративного мистецтва [8].

Аналіз локальних назв килимової вишивки дає можливість казати про те, що майстри з різних регіонів користуються такими її назвами, як: вибійка, вибивання, килимова вишивка, килимова гладь, набивна гладь. Вишивали ж голкою, яку робили з голки від крапельниці, або з ветеринарної. У той період вони були трьох видів. Брالی найтовщу, щоб в середину добре заправлялась нитка. У голці просвердлювали додатковий отвір, а щоб голку було зручніше

тримати в руках, пластик обмотували ізоляційною стрічкою або прилаштовували в коркову пробку чи гумку для стирання олівця. (див. рисунок 1.7) [8].

Рисунок 1.7 – Саморобні килимові голки XX ст.

Малюнки та голки для килимової вишивки можна було знайти на ринку. Постачальниками даного товару були роми. Поціновувачі цього виду мистецтва купували у них малюнки та інструменти та виготовляли різноманітні елементи декору інтер'єру. Тому у деяких місцевостях побутовала назва «вишивка циганською голкою» [8.]

Вишивали використовуючи вживані нитки (з дитячого одягу, старих кофт, тощо), муліне, ірис і інші нитки, що могли дістати. Як правило, вишивали інтер'єрі речі: килими, штори, наволочки, картини, серветки.

Збереглись рушники і весільні хустки (див. додаток Б, рисунки Б.1, Б.2). Пізніше, кінець минулого століття і наш час, почали оздоблювати одяг. Візерунки малювали самі чи змальовували в когось, переводили через копіювальний папір. Або ж купували жакардові покривала і вишивали по готовому візерунку, самостійно підбираючи кольори. Для вишивки полотна добре натягували на п'яльцях, для великих робіт робили спеціальні рами [8].

Розуміння історії та відмінностей між цими традиційними техніками проливає нове світло на сучасну килимову вишивку. Воно висвітлює способи, за допомогою яких ми прославляємо традиційну техніку чи впроваджуємо інновації у нашій роботі. Це дозволяє не лише дослідити історію розвитку цього унікального виду декоративно-прикладного мистецтва, а й розглянути можливості його застосування крізь призму сучасного дизайну [5].

Отже, можна зробити висновок, що техніка має давнє походження. А вже починаючи з XVI ст. ця техніка вишивки була досить поширена в США, Великобританії та Німеччині. Те, що вона була відома і в Україні, ще раз підкреслює, що українська вишивка розвивалася в загальній світовій системі і займає в ній гідне місце.

1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів в техніці килимової вишивки

Килимова вишивка є одним з найяскравіших видів декоративно-прикладного мистецтва з давніх-давен, але при цьому вона не втратила актуальності і сьогодні. Натомість, вона з кожним днем набирає ще більшу популярність. І це не дивно, адже ця унікальна техніка перенесення малюнку на текстиль допомагає створювати найрізноманітніші вироби, які гарно доповнюють інтер'єр [9].

Основний інструмент для роботи в техніці килимової вишивки – голка для килимової вишивки. Вона складається з ручки та загостреного металевого стержня з отвором для нитки на відстані 2-3 мм від краю. Від довжини голки залежить довжина петельки. Вишиваючи голкою для килимової вишивки, тканину проколюють через кожні 2-6 мм. Крок залежить від товщини нитки та мотиву, який зображується. Нитки піткання та основи тканини, на якій вишивають, утримують пряжу і з лицьового боку виробу відповідно утворюються петельки (див. рисунок 1.8) [10].

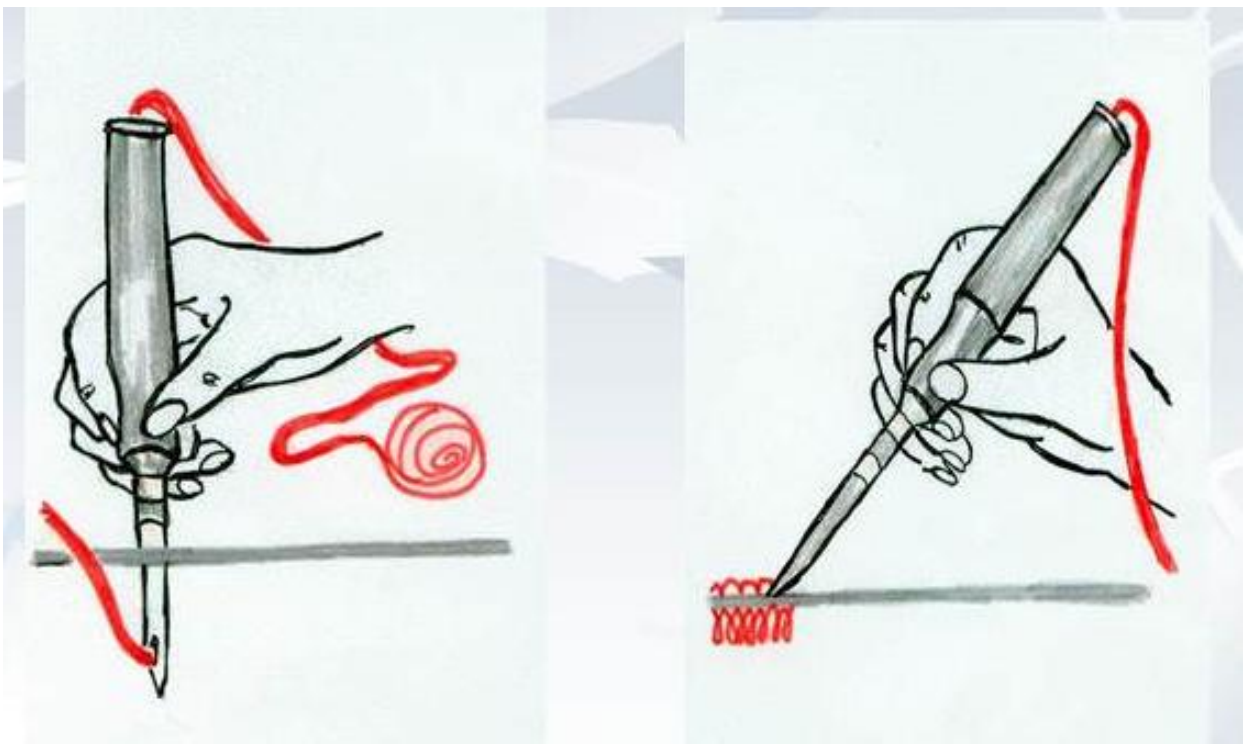

Рисунок 1.8 – Приклад утворення петель при використанні голки для килимової вишивки

Технологія вишивки–«rug hooking» або «вишивка гачком». Це схожий вид вишивки, але зі своїми особливостями. Він передбачає використання не килимової голки, а гачка, завдяки чому нитка витягується з-під тканини, а не зверху (див. рисунок 1.9) [11].

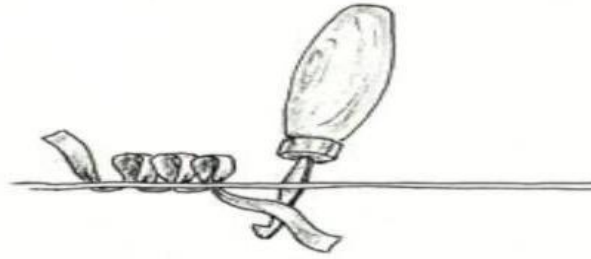

Рисунок 1.9 – Вишивка гачком

Нитка у килимову голку заправляється за допомогою нитковдівача, що являє собою дрiт у формi вушка. Нитковдiвач вставляється зi сторони голки та виводиться через рукоятку. У його вушко протягується нитка та виводиться з iншого боку. На кiнцi голки розташований спеціальний отвір, у який також протягується нитка (див. рисунок 1.10) [10].

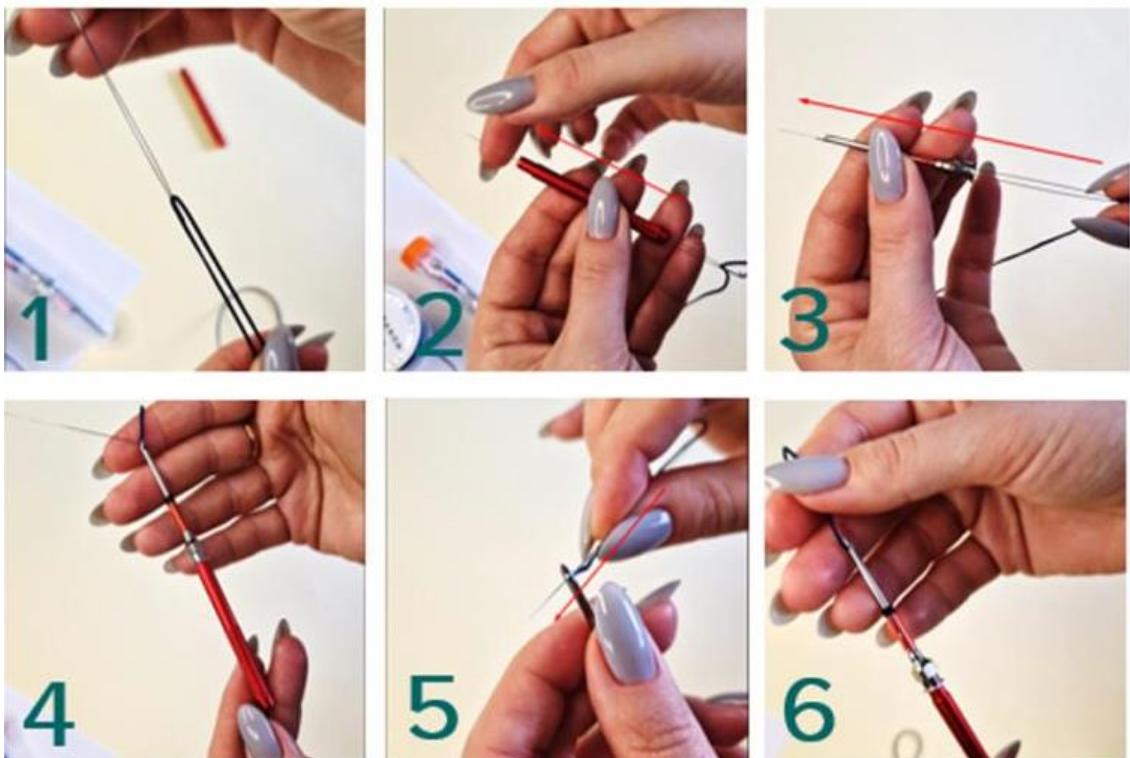

Рисунок 1.10 – Процес заправки нитки в голку
для килимової вишивки

Голки бувають різні за дизайном та діаметром, але принцип роботи у всіх однаковий (див. додаток А, рисунок А.1).

Для техніки килимової вишивки підходять будь-які нитки із стійким забарвленням, крім ворсистих, ворс часто забивається у порожнині голки. Нитки або пряжа можуть бути бавовняними, вовняними, лляними, штучними. Кожна нитка дає свою фактуру. Використовуються як нові нитки, так і вживані, зі старих трикотажних виробів. Західні майстри часто використовують для вишивання нетрадиційні, але цікаві матеріали, наприклад: рафію, шнур, смужки тканини.

Для даної техніки важливо лише одне – товщина нитки та, відповідно, товщина голки та діаметр отвору. Головне, що потрібно знати – нитка має вільно рухатись в голці. Якщо вставити нитку в голку і порухати нею – нитка вільно рухається і не доводиться її тягнути через голку – нитка підходить. Разом з тим, якщо взяти занадто затонку нитку – вона буде випадати з тканини. Так відбувається тому що, голка робить у тканині отвір, приблизний за розміром діаметру голки. І якщо нитка не підходить до голки і занадто тонка – вона просто не зможе перекрити цей отвір та утворити петельку [11].

Тканина повинна бути щільною. Для перевірки щільності тканину проколюють кілька разів голкою. Якщо проколи зникають, тканина буде добре тримати нитку, якщо ж проколи залишаються, тоді працювати на такій тканині буде складно або взагалі неможливо [10].

Що ж стосується художніх особливостей килимової вишивки, досліджуючи це питання можна зробити висновки, що вона характеризується різнобарв'ям та різноманітними орнаментальними композиціями. Використовують як симетричні орнаменти, так і довільні асиметричні зображення.

Переважають роботи із використанням рослинних мотивів. Основу рослинного орнаменту складають окремі мотиви у вигляді соковитої з досить плавним контуром крупної квітки або квітів з гілкою й листям, які розміщуються на килимі рядками чи в шаховому порядку. Мотиви, як

правило, повторюються переважно зі змінами: величина, силует, кількість пелюсток тощо, що надає виробу особливої привабливості (див. рисунок 1.11) [12].

Рисунок 1.11 – Килим у техніці килимової вишивки з використанням квіткових мотивів

Повторюється також групування рослинних узорів навколо одного центрального мотиву або поєднання їх у два-три великі розкішні букети, що займають усю площину килима. Інколи рослинні композиції збагачуються зображеннями кошків, глечиків, бантів [12].

Рослинні килими можна поділити на два види: в одному з них рослини розміщені окремими елементами, в іншому – посаджені у вазони (останні представлено у додатку Б). В килимах першого типу узори, як правило, крупні, масивні, розміщені не густо, в основному зображуються пуп'янки. Ступінь стилізування і геометризуювання досить значний [12].

Саме в килимах найяскравіше проявилися декоративні можливості техніки килимової вишивки. Своєрідної форми набувають не тільки рослини, але й самі вазони, які інколи перетворені у вигадливий орнаментальний мотив. Композиція в цих килимах, які мають значну довжину (деякі досягають 6 метрів), розгортається по горизонталі. На площині розміщуються в ряд три, п'ять, шість чи сім вазонів з рослинами. Інколи між основними великими вазонами зображуються додаткові, менші, які служать для заповнення вільних проміжків (див. рисунок 1.12) [12].

Рисунок 1.12 – Килим виконаний у техніці килимової вишивки з використанням мотиву вазона

Образ рослини вазонного типу вражає великим розмаїттям форм – від натуралістичних (зрідка) до фантастичних (в переважній більшості).

Цей мотив був і залишається поширеним серед українських майстрів. Квітковий мотив використовувався як і в виготовленні килимів, так і в рушниках, сорочках та фіранках (див. рисунок 1.13) [12].

Рисунок 1.13 – Приклад використання килимової вишивки в оздобленні ужиткових речей

Часто використовують мотиви тварин, людей та птахів (див. рисунок 1.14).

Рисунок 1.14 – Вишитий рушник у техніці килимової вишивки із використанням мотиву птаха та квітки

Присутність таких елементів надає загальному звучанню всієї композиції міфічності чи казковості, чим значною мірою підвищується мистецький рівень виробу [12].

Найвизначнішу особливість даній техніці дає вміло підібраний колорит. Зазвичай, майстри дотримуються оригінальних кольорів вишивальних мотивів. В кольоровій гамі килимів та інших виробів у килимовій техніці у якості основних кольорів переважно є такі, як от: чорний, коричневий, червоний, білий і жовтий. Фон здебільшого чорний і темно-коричневий, іноді червоний [12].

Отже, у техніці килимової вишивки виготовляють ворсові візерунки, що відрізняються своїм колоритом та переважно рослинним орнаментом. Кольорова гама виробів вражає своєю виразністю та неповторністю. Найчастіше дана техніка використовувалася для виготовлення килимів різних розмірів, оздоблення сорочок, фіранок та рушників.

2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО-МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ «САМЧИКІВСЬКІ МОТИВИ» У ТЕХНІЦІ КИЛИМОВОЇ ВИШИВКИ

2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування твору «Самчиківські мотиви»

Яскравою сторінкою історії мистецтва України є декоративні розписи. Музейна колекція налічує понад 4000 зразків народного малювання. В Україні здавна розписували стіни хат, меблі, побутові речі, музичні інструменти. Протягом віків формувалися місцеві школи, склалися локальні технічні засоби і залежно від них свій сталий характер орнаментальних мотивів та живописний стиль, у створенні якого брали участь тисячі майстрів [13].

Мистецтво настінних розписів недовговічне, і до наших днів його зразки XVIII – початку XIX століття не збереглися, але згадки про них постійно зустрічаємо в етнографічних матеріалах, народних піснях, а з XIX століття і в художній літературі. Уявлення про розвиток декоративних розписів у дореволюційний час можна скласти по залишках, які зберігаються у музеях. Це розписи на різних меблях, предметах хатнього вжитку та рідкісні оригінальні малюнки на папері [13]. Про Самчиківський розпис, як один із найдавніших видів народного декоративного мистецтва, сьогодні практично нічого не відомо в наукових колах, адже це явище, на відмінну від Петриківського розпису, є поки що більш локальним і на даний момент лише переживає своє відродження, яке було розпочато, порівняно, нещодавно [14].

Саме у південно-східній Волині, на межі з Поділлям, здавна хати були розмальовані рослинними візерунками, які вважались оберегами. Малюнки на стінах були візитівкою кожної гарної господині [15].

Село Самчики більшості відоме своїм історико-культурним заповідником, де зберігся унікальний архітектурний-парковий ансамбль. Але є там і гурт народних майстрів, які відроджують мальовку – декоративний розпис, що базується на традиціях народного мистецтва південно-східної Волині [16]. Тут в давні часи з'явився, з часом зник і нещодавно знов віродився і поширився Україною та світом мальовничий розпис, створений на основі традиційного народного декоративно-прикладного мистецтва [15].

Самчиківський розпис поширився по всій Україні. Сьогодні він є відомим у багатьох місцевостях і на Східній Україні (Дніпропетровщина, Полтавщина, Луганщина), але уже в інших варіаціях (інші кольори, мотиви, композиція, елементи, техніка виконання і тощо) (див. Додаток В, рисунок В.1). Причиною цьому, на думку майстрів є стилістична гнучкість Самчиківки, а також те, що вона сама, у свій час, увібрала в себе елементи орнаментики різних регіонів усієї України. У самчиківських майстрів розпис наповнений стародавніми подільськими елементами у поєднанні з елементами орнаментів давніх племен, які населяли землі України (див. рисунок 2.1) [14].

Рисунок 2.1 – Робота Віктора Раковського «Сова на гілочці сидить»

Отже, початок свого розвитку цей вид народного мистецтва бере з настінного малювання, поширеного з давніх часів у селах України, особливо на Дніпропетровщині, Поділлі, Буковині. Споконвіку це мистецтво облагороджувало і меблі в селянській хаті – мальований мисник, скриню і посуд, і віконницю, і кінські дуги, сани чи воза, прялку, дитячу колиску й іграшку, а то навіть ложку, решето, віялку [16].

Поволі, з плином часу, мальовані картини перейшли з побілених стін, деревини та каменю на чисте поле білого аркуша, в 1930-х роках почали і в 1940-1950-х роках остаточно перетворилися у станковий декоративний розпис, що має самостійне художнє значення. Відтак почалася ціла епоха декоративного живопису [16].

Поштовхом, начебто звичайному, а насправді вишуканому мистецтву простолюддя дали народні малярі. Насамперед цьому сприяли відомі народні майстрині з с. Веселинівки Баришівського району на Київщині, а саме Ганна Собачко-Шостак і Параска Власенко, твори яких із часом усе більше набували завершеності в малюнку, гармонійності кольорів, декоративності [16].

У художньому оздобленні житла мудро поєднували практичну доцільність та естетичну виразність. Варто зауважити, що звичай вкривати стіни хати кольоровим розписом був поширений по всій Україні, але кожна місцевість, етнографічний регіон мали свої риси [16].

Ще на початку ХХ століття розпис білених стін та віконниць сільських хат фантастичними орнаментами з квітів був дуже поширеним. Талановиті майстрині на замовлення розписували будинки неповторними візерунками та розвивали новий напрямок цього мистецтва – «мальовки» (розпис, нанесений на окремі паперові аркуші). Саме «мальовки» та знайдені розписані ужиткові предмети у шістдесятих роках ХХ століття, коли настінний розпис майже зник з хат, допомогли місцевій творчій інтелігенції на чолі з Олександром Пажимським надати нового життя майже втраченому мистецтву та відкрити для широкого загалу його неповторний світ [15].

У 60-х роках ХХ ст. в селі Самчики виникає гурт народних майстрів які утворюють творче об'єднання «Факел», його упродовж багатьох років очолював пристрасний фанат народної творчості Геннадій Раковський. Нещодавно, творче об'єднання наречене «Просвітом» очолив Михайло Юзвук. Олександр Пажимський був чи не першим поборником заснування. Майже двадцять років тому він організував свою першу виставку. І вже на ній промовисто заявив про себе, представляючи картини, виконані у стилі самчиківського розпису [16].

Смислові ознаки народного розпису є частиною фольклорно-образного розуміння дійсності, природи, космологічних уявлень народу. Тобто розпис виконував роль своєрідного оживлення, пов'язувався з життєтворчими силами природи, тому основні елементи символіки відтворювали народні знання і уявлення [16].

Споглядаючи твори майстрів, можна зробити висновки, що основна тематика даного розпису – це рослинні мотиви в поєднанні з геометричними у найрізноманітніших їх інтерпретаціях. Кожен орнамент має свою назву, за якою його відразу ж можна впізнати. В роботах художників найчастіше зустрічаються такі елементи, як барвінок, соняхи, рожа, колоски, маки, дзвоники, ягідки, бруньки, горицвіт, синьоцвіт, дубове листя, виноград, калина, гілочки, листочки. Мотив вилоги (квітка подібна до тюльпана) посідає чільне місце в розписі. Проте особливість розпису полягає й у тому, що знайомі та звичні квіти на роботах митців раптом стають казковими, фантастичними рослинами, набувають неперевершеного українського колориту (див. додаток В, рисунок В.2) [15].

Одним з найулюбленіших і найпоширеніших орнаментів є зображення вазону як символу світобудови, «Дерева життя», як його розуміли в давнину наші предки. Це казкове дерево, в основі якого може бути писанка як символ початку роду або жолуді, з яких дерево проростає. Стовбур дерева символізує продовження життя та роду. Біля нього чи у кроні дерева часто зображують пташок, які є невід'ємними супутниками життя (див. рисунок

2.2). Так рослинний орнамент органічно переплітається у розписі з елементами світу тварин [15].

Рисунок 2.2 – Мотив «Дерево життя» у Самчиківському розписі

Цей знак втілює в собі весь Космос і його прояви. Виходячи корінням з глибин минулого, Дерево перетворюється в прямий і міцний стовбур, що втілює Всесвіт, і увінчаний високою пишною кроною, зверненою вгору, до Неба. У Дереві втілено уявлення людей про нескінченність Світу та Життя, що знаходяться поза межами простору і не підкоряються плину часу. Дерево життя об'єднує минуле з теперішнім та майбутнім. Тому цей емкий образ умовно ділять на три основні частини, з коренів Дерева, що відображають

підземний світ, його стовбура, що символізує всі земні явища, і крони – знака небесних сил. Древо уособлює нероздільну єдність протилежностей – Матерії і Духа. Під Матерією можна розуміти статичні частини Дерева, такі як корені, стовбур і основні гілки, які майже не змінюються з часом. До Духу відносяться листя на молодих гілочках, бруньки, квіти, плоди, тобто те, що динамічно розвивається [17].

«Древо життя» у вишивках зазвичай зображується зростаючим з квіткового горщика – вазона. Цей елемент показує, що «Древо роду» виросло від гілочки – частки Світового «Дерева життя». Вазон символізує культуру, в якій вкорінювалося і розвивалося «Древо роду» [17].

Як правило, «Древо життя» вишивають з красивими квітами на гілках. Квіти вважаються символами людського життя, яке відбувається в даний час, бруньки використовують для позначення майбутніх нових поколінь, плоди показують справи людей, вчинені для блага Всесвіту. Зверху Древо обов'язково має центральний елемент – квітку, яка символізує Вогонь життя, негасимий, повний природної енергії, що підтримує нескінченне життя (див. Додаток В, рисунок В.3) [17].

Другим за популярністю є такий мотив птаха: курка, півень, соловейко, гуска, лелека, сокола, голуби, ластівка, сова, лебідь, що є найпоширенішим символом вірності та злагоди [15]. Дещо рідше зустрічаються зображення тварин, які завжди були найбільш пов'язані з життям та побутом людей (собаки, коти, коні, лисиці, зайці, білочки, олені), а іноді на полотнах з'являються і люди, переважно козаки та гарні україночки, яких зображають у дещо гротескному, наївному стилі. Застосовують художники також і елементи, які більш притаманні писанкарству. Це стилізовані курячі лапки, баранячі ріжки, мотиви косиць (трави), кучері, хрестики, смужки, зірочки (звізди), кривульки, крапки [16].

Що ж стосується кольору, як засобу виразності у композиції даного розпису, для творів є характерними чисті локальні кольори без напівтонів, але узгоджені між собою. Червоний, синій, зелений, жовтий – головні

кольори, що лежать в основі цього розпису. Додатково використовуються також чорний, коричневий, рожевий та фіолетовий кольори. Чорний додається для підкреслення орнаменту та підсилення інших кольорів. Як тло для своїх робіт частіше за все майстри використовують білий колір. Навіть якщо орнамент малюють на сірому, чорному або підсиненому тлі, білий обов'язково додають у основний орнамент – квіти, листя, тощо [18].

Сучасні майстри Самчиківського розпису також додають до своїх робіт зображення людей, зокрема й жінок.

Ольга Машевська – одна із майстрів самчиківського розпису, авторка та ілюстратор книжок, художниця, арт-волонтер, керівник Зразкового художнього колективу арт-студії «Мальовничий коктейль». Майстриня активно займається популяризацією самчиківського розпису по всій країні та далеко за її межами. Її роботи зберігаються у національних музеях та приватних колекціях України, Польщі, США, Італії [19].

Під час війни, у вересні 2022 року, майстриня видала книгу «Мій роман з Самчиківкою», яка містить більше 300 кольорових ілюстрацій. Це єдина книга-методичка про самчиківський розпис. Завдяки О. Машевській з'явилося більше послідовників самчиківського розпису.

З початку вторгнення російських військ на територію України творча діяльність майстрині рятувала її саму та інших людей. З перших днів війни вона виходила в прямі ефіри на своєму ютуб каналі та малювала з бажаними відволіктися від жахіття, в якому опинилася Україна. Згодом ці ефіри почали збирати українців з інших країн, долучалися й іноземці, які через малювання та спілкування висловлювали Україні свою тривогу та співчуття [19].

У своїх роботах О. Машевська дуже гарно передає любов до Самчиківського розпису та України.

«Вільна і Вічна» – робота намальована під час війни, у буремний час. Різноманітністю кольорів авторка показує, що життя продовжується і не

дивлячись ні нащо жінка, із гордо піднятою головою та впевненим виразом обличчя подолає усе (див. рисунок 2.3) [19].

Рисунок 2.3 – Робота О. Машевської
«Вільна і Вічна»

«Нанашка» – хрещена мати (див. рисунок 2. 4). Одна з найважливіших обов’язків хрещеної матері – молитва за хрещеника. Відповідальність перед Богом за маленького християнина [20].

«Дерево життя» на картині уособлює весь український рід, а жінка виступає в образі хрещеної матері, яка захищає та невпинно молиться за долю своїх духовних дітей.

Майстриня також написала вірш до даної роботи.

«Господиня, захисниця – лялька оберіг,
Щоб знайшов ти шлях до хати із семи доріг.
Принесе нам мир і спокій у родинний світ,
Збереже і приумножить твій славетний рід.
Рано встане , нагодує твоїх лелечат,
Захистить і налаштує на співочий лад.
Зкрутить шию вороженькам, що прийшли зі зброєю,
Візьме душі їхні грішні і очистить зорями.
Розкидає тії зорі, Місяць зацілує,
Має силу надприродню, всі її шанують»
©Ольга Машевська, 14.05.2022 рік [19].

Рисунок 2.4 – Робота О. Машевської «Нанашка»

«Спать лягайте всі малі, вже за день стомилися». Ось, як описує картину сама майстриня, «Вечір. Теплий, солодкий, п'яний. Колискова вже заспівана. У повітрі застигло благословення на тиху та безтурботну ніч для всіх. Мати, легенько притискає до себе дитину, від тих м'яких обіймів, маленьке крехкоче та посміхається уві сні. Навколо все вгомонилось, затихло і посунуло солодким сном» (див. рисунок 2.5) [20].

Рисунок 2.5 – Робота О. Машевської

«Спать лягайте всі малі, вже за день стомилися»

Жінка споконвіку вважалася берегинею домашнього вогнища та сімейного затишку. Із давніх-давен зверталось і звертається людство в піснях і молитвах, віршах і поемах до своєї берегині – до матері, уславлюючи її благословенне ім'я. В українській духовній культурі образ жінки репрезентовано образами-символами Жінки-Матері, Жінки-Берегині, в меншій мірі Жінки-Воїна, які розкривають певні очікування суспільства

щодо притаманних жінці якостей. Втім така символізація образу жінки призводить до перенесення невідповідних (культурнообумовлених) якостей міфічного образу жінки на реальну. Мати дарує людині життя, надихає на добрі справи, віддає все, що має: тепло своєї душі, своє серце і безмежну любов. Її колискові супроводжують нас протягом всього життя, а мудре слово допомагає долати труднощі [20].

Коли ми говоримо про нашу Батьківщину, нашу Україну, яка стоїть, бореться, перед очима постає постать жінки як символу України, як тієї, яка бере на себе невимовний тягар війни, яка серед моря смерті чуває над життям, яка будує і захищає майбутнє [20].

Найдавніший зразок оберегу – жіноче божество, яке було поширеним практично у всіх народів. З ним пов'язана і етимологія слова «оберег», яку свого часу дослідив академік Б. Рибаків. Походить воно від слова «берегиня», що рівнозначне грецькому «земля» (давньоруська транскрипція – «берниє», тобто земля, глина), богиня землі, її берегуша, охоронниця. З X ст., тобто з часу прийняття християнства, символічний зміст Берегині (Рожаниці) було перекладено на образ Богородиці. Ікони із зображенням Богоматері брали з собою в похід, ними благословляли воїнів, що йшли на смертний бій із загарбниками. Такі ікони часто вважаються покровительками міст [20].

Отже, аналізуючи твори майстрів, можна зробити висновки, що в основі композиції Самчиківського розпису може бути закладено як асиметрію так і симетрію. В композиції твору чергуються гострі (схожі на полум'я) лінії зі звивистими, хвилеподібними. Крупні елементи розміщуються в нижній частині композиції. Дрібні деталі розміщуються ближче до країв, або ж на тих елементах, які автор хоче виділити. У кольоровій гамі переважають чисті локальні кольори без напівтонів, але узгоджені між собою. Фон переважно роблять світлих кольорів: блакитний або світло жовтий. Серед мотивів зустрічаються рослинні, зооморфні, а також антропоморфні.

2.2 Характеристика матеріалів та калькуляція витрат щодо виконаного твору «Самчиківські мотиви» за обраною технікою

Правильно підібрана тканина для килимової вишивки – це вже 50% успіху. Її головні задачі – легко пропустити в себе голку і міцно тримати петельку.

Двунитка – тканина досить цупка, щоб утримувати нитки, і одночасно м'яка, щоб з нею було легко працювати і рука не втомлювалась при методичному пробиванні тканини. Двунитка – це міцний матеріал, якому притаманні діаметрально протилежні властивості. Тканина дещо груба, але, тим не менш, вона приємна на дотик. А ще характеризується тим, що є гладкою (див. рисунок 2.6) [21].

Рисунок 2.6 – Тканина двунитка

Спочатку, коли ця тканина почала активно застосовуватися в легкій промисловості, а було це на початку ХХ століття, до її складу входила одна єдина сировина – бавовна. І тканина двунитка на 100% складалася з бавовни до тих пір, поки промисловість не розвинулася настільки, що з'явилися штучні матеріали, придатні в якості сировини для виробництва тканин [21].

На сьогоднішній день основною сировиною для виробництва тканини двунитки продовжує залишатися бавовна. Однак у склад матеріалу

додаються волокна штучного походження, що збільшує кількість видів двунитки на ринку. До синтетики, з якою розбавляється бавовна при виробництві двунитки, можуть додаватися поліефірні та поліамідні волокна.

Якщо говорити предметно про типи матеріалів, які використовуються разом з бавовною для виробництва тканини двунитка, то найчастіше застосовуються нейлон та лайкра [21].

Додавання до складу двунитки штучних волокон виконується не стільки для зниження ринкової вартості, скільки для поліпшення експлуатаційних параметрів тканини і, відповідно, виробів, які з неї будуть пошиті. А ще додавання до бавовни синтетики позитивно позначається на естетичності матеріалу і виробів з нього [21].

Тканина двунитка отримується в результаті переплетення основи і піткання. Нитки основи і піткання розташовуються попарно, що і стало причиною назви даного матеріалу. На сьогоднішній день застосовуються чотири види переплетення ниток: саржеве, полотняне, сатинове, жакардове [21].

Для основи було взято тканину двунитку полотняного переплетення.

Відмінною особливістю двунитки, виготовленої цим методом, є поперечний рубчик. Він виходить тому, що чергування ниток під час виробничого процесу здійснюється шаховим порядком. Варто відзначити, що ця технологія ткацтва може давати різні види тканини, в залежності від того, які саме нитки при плетінні були вужчими: піткання або основи [21].

Серед різновидів двунитки зустрічається більш щільна та менш щільна тканина. Вона не прорубується при вишиванні голкою і утримує нитки.

Отже, до переваги цієї тканини можна віднести те, що вона: натуральна, добре тримає петельки з тонких і товстих ниток, не прорубується і підходить під килимову голку будь-якого діаметру, має нейтральний світло-бежевий колір, зроблена в Україні і, відповідно, є порівняно дешевшою [21].

Крім цього, для килимової техніки підходять й інші тканини. Для вишивки декоративних подушок можна використовувати льон. Особливо він

актуальний в тих випадках, коли ви не плануєте вишивати фон і потрібна красива текстурна тканина для основи. Льон досить ніжний і працює добре з тонкими голками до 3 мм в діаметрі [21].

Можна використовувати мішковину. Як правило, мішковина має не високу щільність, тому на ній зручно вишивати товстою пряжею і, відповідно, товстою килимовою голкою 4 чи 5.5 мм. Тонкі нитки можуть не триматись. Деякі майстри радять використовувати габардин. Це досить щільна тканина і найзручніше вишивати на ній за допомогою голок невеликого діаметру [21].

Пряжа – найпопулярніший варіант ниток для килимової вишивки. Пряжа може бути будь-якої фірми, будь-якого кольору і з будь-яким складом. Це все має значення лише для конкретного виробу, який ви збираєтесь вишивати. Для декоративної композиції «Самчиківські мотиви» було обрано акрилову пряжу [22].

Акрилова пряжа – це синтетична пряжа (див. рисунок 2.7). Вважається заміником вовни. Іноді люди, які тільки починають працювати із даним матеріалом, плутають акрил і вовну між собою. Адже на дотик та за своїми властивостями вони дуже схожі. Також акрилову пряжу називають «штучна вовна» [22].

Рисунок 2.7 – Акрилова пряжа

Переваги акрилової пряжи:

1 Гіпоалергенна. Акрилові вироби чудовий варіант для людей схильних до алергії на вовну.

2 Міцна, але при цьому легка. М'яка та приємна на дотик.

3 Чудово піддається фарбуванню. Тому асортимент кольорів надзвичайно широкий. Можна придбати нитки не тільки яскравих і соковитих відтінків, але і м'яких та спокійних. Сюди ж можна додати, як плюс, що колір не вигоряє (світлостійка).

4 Пряжа з якісного акрилу практично не мнеться та не скочується. Вироби відмінно витримують як ручне, так і машинне прання. Не линяють і тривалий час не втрачають форму.

5 І, звичайно ж, один із головних плюсів акрилової пряжі – це ціна. Майже кожен майстер може собі її дозволити [22].

Також у роботі було використано клей ПВА

Клей ПВА – одна з найпопулярніших марок клею, з самим широким спектром застосування (див. рисунок 2.8).

Рисунок 2.8 – Клей ПВА

Клей ПВА – модифікований полівінілацетатний клей з додавання прискорювачів полімеризації, наповнювачів, загусників та інших добавок. Дає еластичні і дуже міцні шви. Призначений для склеювання виробів з

деревини, паперу, картону, шкіри, паралону, тканини, наклеювання фотографій, лінолеуму, облицювальної плитки в побутових і виробничих умовах, а також для введення в крейдяні і цементні розчини.

Також було використано наступні інструменти: ножиці для обрізання нитки (див. рисунок 2.9); килимова голка, діаметр якої повинен відповідати товщині нитки (див.рисунок.2.10).

Рисунок 2.9 – Ножиці для обрізання ниток

Рисунок 2.10 – Голка для килимової вишивки

Для виконання роботи знадобляться також п'яльця (див.рисунок.2.11) та підрамник (див.рисунок.2.102).

Рисунок 2.11 – П'яльця для фіксації полотна

Рисунок 2.121 – Підрамник

Калькуляція витрат для виготовлення художнього твору подано у таблиці 2.2.1

Таблиця 2.2.1 – Калькуляція витрат для виготовлення художнього твору

№ з/п	Назва матеріалу/інструменту	Ціна за одиницю, грн	Потрібна кількість	Вартість, грн
1	2	3	4	5
1	Дерев'яна рама	210.00	1 шт.	210.00
2	Дерев'яний підрамник	245.00	1 шт.	245.00
3	Бавовняне полотно – двунитка	130.00	1 метр	130.00
4	Голка для килимової вишивки	250.00	1 шт.	250.00
5	Акрилові нитки кольорів відповідно до ескізу	3.50	30 шт.	105.0
6	Клей ПВА	38.00	1 шт.	38.00
Разом:				980.00

Отже, для виконання композиції у техніці килимової вишивки нами було обрано такі основні матеріали, як: щільна тканина (двунитка), що не прорубується та добре утримує петлю та акрилові нитки. Загальна вартість інструментів та матеріалів, використаних для виготовлення декоративної композиції становить 980.00 грн.

2.3 Технологічна послідовність виконання декоративної композиції «Самчиківські мотиви» у техніці килимової вишивки

Робота над декоративною композицією «Самчиківські мотиви» дуже трудомістка, тому важливим аспектом є – зручне та гарно освітлене робоче місце. Перед початком роботи потрібно підготувати усі необхідні інструменти та матеріали: ручка, ескіз, виконаний у завчасно визначених розмірах майбутнього твору, копіювальний папір, п'яльця, раму, бавовняне полотно, акрилові нитки, килимову голку, ножиці та клей.

Першим етапом роботи є перенесення ескізу на тканину за допомогою копіювального паперу. Важливо ретельно перенести ескіз на полотно, щоб утворились чіткі контури.

Наступний етап – вишивання композиції у техніці килимової вишивки. Під час вишивки скомбіновано ворсову та гладку фактури. На початку роботи, вишивка виконується на п'яльцях. Вишиваються основні елементи зображення, які не є дотичними один до одного. Адже вишиті фрагменти роботи не можна затягувати у п'яльця, оскільки петлі можуть деформуватись.

На наступному етапі полотно натягують на підрамник. І вже на підрамнику завершується робота над композицією. Вишиваються обличчя та руки. Вишивка виконується з лицьового боку невеликими стібками. Плавні переходи кольору на руках та обличчі досягнуто шляхом нашарування – покрокового прокладання стібків нитками схожих відтінків відповідно до форми. Останнім етапом вишивки є робота над сорочкою, яка виконується у ворсовому варіанті техніки.

По завершенню роботи над вишивкою елементи зображення фіксуються клеєм ПВА зі зворотного боку.

На завершальному етапі робота оформляється у раму.

Послідовність виконання декоративної композиції «Самчиківські мотиви» наведено у таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1 Технологічна послідовність виконання твору

№ з/п	Назва операції та технічні умови на її виконання	Графічне зображення
1	2	3
1	Розробка ескізу	
2	Перенесення ескізу на тканину за допомогою копіювального паперу	

Продовження таблиці 2.3.1

1	2	3
3	<p>Затягування тканини у п'яльця та вишивання квітки. Вишивку виконують з виворітного боку твору. Спочатку вишивають кожен елемент малюнку по контуру. Голку з заправленою ниткою вводять у натягнуту тканину до упору. Витягують голку назад на себе, але не відривають від тканини. Кінцем голки ведемоуть по малюнку і роблять наступний прокол на відстані 2-3мм. Продовжують поки не заповнять весь малюнок. Неправильні стібки можна легко розпороти потягнувши за нитку.</p>	
4	<p>Етап вишивання на п'яльцях другої квітки. Технологію виконання наведено вище.</p>	
5	<p>Етап вишивання на п'яльцях третьої квітки. Технологію виконання наведено вище.</p>	

Продовження таблиці 2.3.1

1	2	3
6	<p>Натягування полотна на раму та вишивання стебла і горщика. Полотно ретельно та рівномірно натягується на підрамник та фіксується скобами. Технологію виконання вишивки наведено вище.</p>	
7	<p>Вишивання рук у зворотному вигляді техніки килимової вишивки. Вишивка виконується з лицьового боку твору.</p>	
8	<p>Вишивання обличчя. Обличчя вишивається з лицьового боку твору. З урахуванням падаючого світла., Виконується плавний перехід відтінків від центру до бічних сторін.</p>	
9	<p>Деталізація обличчя шляхом нашарування ниток відповідних кольорів</p>	

Кінець таблиці 2.3.1

1	2	3
10	Вишивання сорочки із урахуванням падаючого світла.	
11	Вишивання підпису із використанням звичайної голки.	
12	Оформлення роботи у раму.	

Отже, виготовлена декоративна композиція «Самчиківські мотиви» має розміри 85х65 см. Визначено технологічні особливості техніки. Детально описаний процес виконання декоративної композиції «Самчиківські мотиви» дає змогу зрозуміти послідовність виконання операцій.

2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка виконаного твору «Самчиківські мотиви»

Однією з умов виразності об'єктів є композиційна якість. Вона складається з гармонійності, співрозмірності та цілісності, які є важливими факторами естетичної досконалості виробів.

Композиція (від лат. *compositio*) – складання, з'єднання, сполучення різних частин в одне ціле відповідно до визначеної ідеї. Композиція – найбільш яскравий показник художньої уяви. Вона робить витвір цілним, виразним і гармонічним, задає тон всьому твору, формує єдиний композиційний простір [23].

Головне у композиції – створення художнього образу. Картини, написані в різні епохи, в абсолютно різних стилях, вражають нашу уяву і надовго запам'ятовуються багато в чому завдяки чіткій композиційній побудові. Сприйняття твору також залежить від його композиції. В художній діяльності процес створення картини можна назвати складанням композиції. Композиційне начало, неначе стовбур дерева, органічно пов'язує коріння і гілля образотворчої форми, підпорядковує її елементи один одному і цілому. Зображати – означає встановлювати відношення між частинами, зв'язувати їх в єдине ціле і узагальнювати [24].

Споконвіку художники шукали найбільш виразні композиційні схеми, в результаті ми можемо говорити про те, що найбільш важливі за сюжетом елементи зображення розміщуються не хаотично, а утворюють прості геометричні фігури (трикутник, піраміда, коло, овал, квадрат, прямокутник тощо) [24].

Основна частина композиції виконана у традиційному варіанті техніки килимової вишивки. Твір вважається новаторським завдяки тому, що на деяких ділянках роботи порушено традицію виконання килимової вишивки. Щоб зобразити лице та руки, петлі виводяться на зворотній бік, утворюючи

стілки з лицьового. Новаторським також є рішення виконати композицію у даній техніці за мотивами Самчиківського розпису. Обличчя також вирішено у нехарактерному для Самчиківки варіанті. Майстри Самчиківського розпису дотримуються сильно стилізованих образів. В нашому випадку збережено риси обличчя з мінімальним відхиленням від реалізму.

Цілісність композиції та єдність її елементів проявляються в гармонії всіх елементів композиції зі всіма їхніми внутрішніми зв'язками. Усі елементи твору підпорядковані та гармонійно поєднуються з композиційним центром, в чкості якого виступає образ жінки, а саме, її обличчя. Форма знаходить єдність у малому й великому, і в цьому цілому не хочеться нічого ні додати, ні прибрати – усього достатньо, немає випадкових елементів.

Композиційні закономірності пов'язують усі структурні елементи художнього твору в єдине ціле. Всі прийоми виділення сюжетно-композиційного центру застосовуються для розкриття художнього задуму і змісту твору [25].

Основним засобом, що було використано у композиції є контраст. Серед інших засобів можна виділити такі, як: симетрія, асиметрія, метрична та ритмічна повторюваність, контраст, нюанс, статика та динаміка.

Статика – це відсутність руху в даний момент. При цьому в композиції або в елементах композиції може бути внутрішня напруга або навіть потенціал руху. Головне, що в даний момент композиція знаходиться в стані спокою [25].

Статична композиція тяжіє до основи. Основою людина підсвідомо вважає горизонтальну площину. Статична композиція часто будується на основі, тому що багато відомих нам статичних явищ пов'язані саме з відчуттям основи. Дерево росте з землі, будинок теж стоїть на основі, наші статичні пози пов'язані з відчуттям основи під ногами. Побудова статичної композиції на основі звісно ж не є обов'язковою, але можна сказати, що найчастіше композиції, що прив'язані до основи будуть статичними. Не можна сказати, що всі композиції побудовані по цьому принципу будуть

статичні, але можна сказати, що нижній край формату є більш статичним, ніж верхній [25].

Виконана декоративна композиція «Самчиківські мотиви» сприймається статично, саме завдяки наявності основи, в ролі якої виступає горщик.

Якщо статика – це нерухомість, то динаміка – абсолютна протилежність для передачі настрою, радості, надмірної емоційності для підкреслення форми і кольору об'єктів [25].

У даній роботі присутні вигнуті лінії, направлені угору, що візуально роблять її динамічною та надають відчуття руху. Також варіюються розміри елементів зображення. Тому композиція в загальному сприймається як статична, проте її ознаки динаміки також присутні.

Один з найбільш важливих засобів організації форми – симетрія. Художники різних епох використовували симетричну побудову картини. Симетричними були багато стародавніх мозаїк. Живописці епохи Відродження часто будували свої композиції за законами симетрії. Така побудова дозволяє досягти враження спокою, величності, особливої урочистості і значущості подій [26].

У симетричній композиції люди або предмети розташовані майже дзеркально по відношенню до центру картини. Симетрія в мистецтві заснована на реальній дійсності, багатій симетричними формами. Наприклад, симетричними є фігура людини, метелик, сніжинка і багато що інше. Симетричні композиції – статичні (стійкі), у них ліва і права половини урівноважені [26].

Симетрія, як композиційний прийом – це чіткий порядок у розташуванні, поєднанні елементів, частин відповідної тектонічної структури творів декоративно-прикладного мистецтва. Принцип симетрії зустрічається у природі (наприклад: кристали, листочки, квіти, метелики, птахи, тіло людини тощо). Симетрія вносить у мистецькі твори порядок, закінченість, цілісність, асоціюється з вольовою організацією форми і декору [26].

Якщо відхилення від ідеальної симетрії невеликі, така композиційна структура називається дисиметрією. Порушення симетрії може застосовуватись з метою посилення виразності форми та її гострішого емоційного впливу на людину [26].

Асиметрія – це відсутність жодної симетрії. Асиметрія відбиває неупорядкованість, незавершеність. За своєю суттю вона індивідуальна, тоді як симетрія ґрунтується на певній типологічній спільності, їй підпорядковуються твори, наділені симетрією даного типу. Наприклад, розеткові композиції з центральною променевою симетрією (дерев'яні різьблені тарелі, розеткові витинанки, мереживо тощо). Побудову асиметричної форми можна зрозуміти лише сприйнявши структуру цілком, а симетричну композицію можна – і за фрагментом рапорту. Досить побачити лише чверть килима із дзеркальною симетрією, щоб уявити його загальний вигляд [26].

В композиції «Самчиківські мотиви» присутня і симетрія, і асиметрія. Симетрію можна спостерігати в будові обличчя жінки (дзеркальна симетрія) та будові квіток (осьова симетрія). Однак, внутрішні композиційні елементи є різними, чим порушують статичність сприйняття художнього твору та роблять його асиметричним.

Серед композиційних складників ритм є важливим організуючим і водночас активним естетичним чинником. Маємо підкреслити, що ритм не тільки виконує організуючу та естетичну роль у композиції, але головна його функція полягає у тому, що він створює відповідний емоційний настрій, у такий спосіб втілюючи зміст твору [27].

Ритм як композиційний прийом декоративно-прикладного мистецтва – це повторення елементів та інтервалів між ними, об'єднаних подібними ознаками (тотожними, нюансними й контрастними співвідношеннями властивостей тощо). Він буває простий і складний [27].

Складний ритм ґрунтується на поєднанні або накладанні простих. У художньому просторі ритм виявляється саме у взаємодії різних за товщиною

контурних ліній, чергуванні лінійних планів (горизонталі, вертикалі, діагоналі), тональних та колірних співвідношеннях (площини, плями) та контрастах об'ємів. В декоративній композиції «Самчиківські мотиви» присутній простий ритм у повторенні елементу пелюстки на квітах, які поступово змінюють форму та розмір». Простий ритм – рівномірне повторення однакових елементів та інтервалів в об'ємно-просторовій та орнаментальній структурі – називається метричним [27]. Метричний ряд можна спостерігати у повторенні однакових дрібних елементів по всій композиції. Наприклад: у середній лівій квітці прослідковується метричний повтор мотиву трикутника та кола.

Метрична та ритмічна повторюваність прослідковується в елементах будови квіткових мотивів декоративної композиції.

Найбільш поширеним засобом посилення виразності композиційного рішення являється контраст – сполучення протилежних характеристик. Активно виражені відміни, нерівності та їхні протиставлення у структурі твору створюють контраст композиції. Композиція включає в себе контраст за формою, фактурою та кольором [27].

Контраст форми присутній у різких змінах мотивів квітів, чи їх окремих дрібних елементів. Контраст фактури присутній між фоном та вишитою композицією. Контраст кольору представлено у поєднаннях червоного та зеленого, синього та жовтого кольорів.

Нюанс – це відношення форм, ледь відмінних своїми ознаками і властивостями. Тут схожість виражена сильніше, ніж різниця. Ознаки схожості пов'язують метричний ряд [27]. У роботі присутній нюанс кольорів (відтінки синього, зеленого, червоного). Пелюстки квітів є подібними за формою та складають простий ритмічний ряд.

Колорит декоративної композиції «Самчиківські мотиви» є гармонійно поєднаним та насиченим. Холодні та теплі відтінки, що були дібрані для даної композиції, є яскравими, насиченими та контрастними. Обрана кольорова гамма доповнює та розкриває ідею. Серед обраних кольорів є:

червоний, синій, зелений, жовтий, чорний, коричневий, рожевий, сірий, білий та фіолетовий.

Кожний колір впливає на наше сприйняття предметів і навколишнього простору. Знаючи, що означає кожен колір зокрема і в поєднанні з іншими, можна «прочитати» частково зашифровану мудрість мистецтва.

Наприклад:

- жовтий – звеселяючий, сяючий колір. Виражає сонце, світло, радість, багатство;
- зелений – скромний, спокійний, м'який. Виражає природу, спокій, молодість, надію, розквіт, юність.
- чорний – темний, важкий. Виражає темряву.
- червоний – палаючий, збуджений колір. Виражає динамізм.
- білий – легкий, свіжий, прохолодний, сліпучий. Виражає чистоту, невинність, світло.
- рожевий – це колір ніжності, а також жіночості, краси, м'якості і турботи.
- фіолетовий колір є символом влади та мудрості.
- коричневий символізує землю.
- блакитний виступає символом неба та води.
- сірий – рівновага та здійснення бажань.
- синій – серйозний, свіжий. Виражає нескінченність, сум, холодність, вірність [16].

Окрім кольорів, символічне значення також мають хустка та сорочка.

Сорочка свого роду оберіг, символ здоров'я, добробуту та краси, щасливої долі й родової пам'яті, любові та святковості. Коли говорять, що людина народилася в сорочці, мають на увазі, що це – щаслива людина [28].

Хустка вважалася особливим сакральним предметом та реліквією, яку передавали з покоління в покоління. Хустка є символом прихильності, любові, вірності, скорботи, оберегом і важливим ритуальним предметом. Це невід'ємна частина української культурної спадщини [29].

Люди споконвіків шанували та цінували хустку, наділяли її магичними властивостями, використовували в обрядах, у побуті, для радісних та сумних подій [29].

Насправді, хустка не була ознакою винятково жінок у шлюбі. Її носили також незаміжні дівчата. Відмінність полягала у способі носіння. Зазвичай жінки пов'язували хустки поверх очіпка (жінка, що була у шлюбі, знімала очіпок лише перед сном), а дівчата – без нього. Жінки намагалися повністю сховати волосся, натомість дівчата його показували. Часто дівчата оздоблювали хустки на голові квітами, які могли сплітати у вінок [29].

На завершальному етапі роботи над проектом було виконано проект постеру, що подано у Додатку Г, рисунок Г.1. Під час розробки проекту було враховано стилістичні та композиційні особливості декоративної композиції, що відображено у підборі фону та шрифтів.

Світлину готової декоративної композиції подано у Додатку Д, рисунок Д.1.

Отже, композиція художнього твору є завершеною. Такою, що сприймається естетично і має художню цінність. Гармонійно підібрана кольорова гама підкреслює ідею твору та акцентує увагу глядача на композиційному центрі.

ВИСНОВКИ

Килимова вишивка, як вид декоративного мистецтва, набула широкого визнання не тільки на теренах України, а й у всьому світі. Досліджуючи історію розвитку техніки можна зробити висновки, що на сьогодні ця техніка активно розвивається та підвищує свою цінність для суспільства. Асортимент виробів значно розширився. У цій техніці створюються вироби, які одночасно є корисними і красивими. У процесі роботи над твором зростають та розвиваються й самі митці. Адже ця техніка стимулює їх творчість та уяву.

Отже, у ході виконання дипломного проєкту було:

- досліджено історію виникнення та розвитку килимової вишивки, як виду декоративного мистецтва. З'ясовано, що зародження техніки відбувалося починаючи з XVI ст. На початкових етапах становлення техніки килимової вишивки виготовляли, переважно, килимові вироби із клаптиків тканини використовуючи гачок. Згодом почали використовувати спеціальні голки. Асортимент виробів також значно розширився. З часом техніка килимової вишивки набула розвитку, майстри експериментували, поєднували різні види пряжі, з'явилися нові інтерпретації робіт;

- охарактеризовано художньо-технологічні особливості виконання творів у техніці килимової вишивки. Особливість технології виконання творів у даній техніці полягає у багаторазовому проколюванні основи майбутнього твору голкою для килимової вишивки з ниткою. У такий спосіб утворюється ворсова поверхня. Колористична гама творів у техніці килимової вишивки також має свої особливості. В кольоровій гамі килимів та інших виробів у килимовій техніці у якості основних кольорів переважно використовують такі кольори, як: чорний, коричневий, червоний, білий і жовтий. Фон здебільшого чорний і темно-коричневий, іноді червоний. Основними мотивами є: рослинний, антропоморфний та зооморфні, переважно птахи. Сучасні майстри Самчиківського розпису використовують

у своїх творах образи людей. Прикладом є твори О. Машевської, в яких центральним образом часто є образ жінки;

– обґрунтовано ідею та художньо-образний зміст теми декоративної композиції «Самчиківські мотиви» у техніці килимової вишивки. Для обґрунтування ідеї твору досліджено особливості Самчиківського розпису: колористичне вирішення, побудову композиції, мотиви. Оскільки в Самчиківському розписі переважають здебільшого рослинні мотиви, зокрема й такий мотив, як «вазон» («Дерево життя»), його покладено в основу композиції художнього твору як символ світобудови. Надихнувшись творами мисткині О. Машевської у композицію твору додано образ жінки, яка виконує роль «берегині» та органічно поєднується з «Деревом життя» в єдине ціле;

– підібрано та охарактеризовано матеріали, виконано калькуляцію витрат. Виходячи з специфіки техніки було підібрано наступні матеріали: тканина двунитка та акрилові нитки. Вартість витрачених матеріалів на виготовлення декоративної композиції становить 980.00грн.;

– обґрунтовано технологічну послідовність виконання декоративної композиції «Самчиківські мотиви» у техніці килимової вишивки. Детально описано послідовність виконання твору та подано у табличній формі з поясненням особливостей виконання технологічних операцій;

– охарактеризовано композиційні особливості виконаної декоративної композиції «Самчиківські мотиви», надано йому естетичну оцінку та виготовлено постер. Основними засобами гармонізації композиції є: симетрія, асиметрія, контраст, нюанс, статика, динаміка, метр, ритм. Композиція твору є логічно узгодженою. Її доповнюють надпис та рама, виконані з використанням кольорів декоративної композиції.

Таким чином, вважаємо що завдання поставлені на початку виконання дипломного проєкту виконані, мета досягнута.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

- 1 Масловська М. В. Декоративно-прикладне мистецтво у полікультурному просторі України / М. В. Масловська // Українська полоністика. Випуск 3-4. Історико-філософські дослідження – Херсон, 2007. – С. 78-79.
- 2 Мамчур Н. С. Народне декоративно-прикладне мистецтво як засіб виховання естетичних смаків студентської молоді / Н. С. Мамчур // (час звернення 11.03.2024).
- 3 Кара-Васильєва І. В. Історія української вишивки / Кара-І. В. Васильєва // Видавництво «Мистецтво» – Київ, 2008. – 6 с.
- 4 Бородкіна М. Історія розвитку килимової вишивки / М. Бородкіна // Наукова студентська конференція секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва: матеріали доп. Хмельницький : ХНУ, 2024. – С. 6–9.
- 5 Килимова вишивка – коротко про головне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tatdot.com/uk/blog/what-is-punch-needle>. (час звернення 14.03.2024).
- 6 History of Punch Needle [Електронний ресурс]. – Режим доступу: History of Punch Needle – The Oxford Company (amyoxford.com). (час звернення 14.03.2024).
- 7 Історія Punch Needle [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sister-mag.com/en/magazine/sistermag-no-61-may-2021/the-history-of-punch-needle/>. (час звернення 16.03.2024).
- 8 Килимова вишивка в Україні ХХст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prekrasastudio.com/blog/57-kylymova-vyshyvka-v-ukraini-khkhst>. (час звернення 16.03.2024).

- 9 Інструменти та матеріали необхідні для вишивки у килимовій техніці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://golka.com.ua/blog/pro-inshy-tehniky/kylymova-vyshivka-shcho-potribno>. (час звернення 17.03.2024).
- 10 Набір голок для килимкової вишивки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://monpacie.com.ua/uk/blog/nabir-holok-dlya-kylymkovoyi-vyshyvky>. (час звернення 17.03.2024).
- 11 Пряжа – Найпопулярніший варіант ниток для килимової вишивки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tatdot.com/uk/blog/punch-needle-threads>. (час звернення 17.03.2024).
- 12 Запаско Я.П. Килимарство в Україні XIX – початку XX ст./Я.П.Запаско // 1969 р.
- 13 Декоративні розписи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.sovfarfor.com/dekorativno-prikladne-mistectvo/225-dekorativn-rozpisi-ukrani.html>. (час звернення 16.01.2024).
- 14 Походження самчиківського розпису, його сучасний стан та символіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://samchikmuseum.wordpress.com/2016/02/22/походження-самчиківського-розпису-й/>. (час звернення 16.01.2024).
- 15 Бородкіна М., Хренова В. Композиційні особливості Самчиківського розпису / М. Бородкіна, В. Хренова // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : тези доп. XII Міжнар. наук.-практ. конференції. – Хмельницький : ХНУ, 2023. – С. 261–262.
- 16 Самчиківський розпис – диво Хмельниччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/naukova-robotasamchikivskiy-rozpis---divo-hmelnichchini-17793.html>. (час звернення 17.01.2024).
- 17 Основні традиційні символи і системи знаків у вишивках українських рушників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/osnovnye-traditsionnye-simvoly-i-sistemy-znakov-v-vyshivkah-ukrainskih-rushnikov/>. (час звернення 18.01.2024).

18 Самчиківський розпис: вчимося малювати з майстром [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://ye.ua/kultura/48145_Samchikivskiy_rozpis__vchimosya_malyivati_z_maystrom_\(FOTOViDEO\).html](https://ye.ua/kultura/48145_Samchikivskiy_rozpis__vchimosya_malyivati_z_maystrom_(FOTOViDEO).html). (час звернення 18.01.2024).

19 Виставка самчиківського розпису Ольги Машевської [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moemisto.ua/kiev/vistavka-samchikivskogo-rozpisu-olgi-mashevskoyi-270341.html>. (час звернення 19.01.2024)

20 Образ матері в українській культурі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrainoznavstvo.livejournal.com/8636.html?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMТAAAR3eenBEo-b9PLF0hVXmWKPixauwbqkBj5-82YuxJHXO3ze4d1MCR_eQydo_aem_ZmFrZWR1bW15MTZieXRlcw. (час звернення 19.01.2024).

21 Тканина двунитка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://coldreams.com.ua/ua/a462819-dvunitka-cho-to-eto.html>. (час звернення 05.06.2024).

22 Акрилова пряжа: волокно, що викликає розбіжності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fairyhands.com.ua/uk/akryl>. (час звернення 05.06.2024).

23 Основи композиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studentam.net.ua/content/view/4217/83/>. (час звернення 06.06.2024).

24 Силко Є.М. Композиція. Теоретичні основи композиції: навч. посіб. / Є.М.Силко – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2015 – 7 – 8 с.

25 Статика і динаміка в композиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moyaosvita.com.ua/mustectvo/statika-i-dinamika-v-kompozici%D1%97/>. (час звернення 07.06.2024).

26 Система композиційних закономірностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/2412667/page:19/>. (час звернення 07.06.2024).

27 Твердий А. Властивості ритму в композиційній структурі художнього твору / А. Твердий // Українська академія мистецтва. зб наук. пр. – Київ, 2022 – Вип. – 32. С. 158 – 159.

28 Всесвітній день вишиванки – день чистої української краси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vgoru.org/novini/vsesvitnii-den-vyshyvanky-den-chystoi-ukrainskoi-krasy>. (08.06.2024).

29 Українські народні звичаї та традиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/embed/0027w1-cafb.docx.html>. (08.06.2024).

ДОДАТОК А
(довідковий)

РІЗНОВИДИ КИЛИМОВОЇ ГОЛКИ

Рисунок А. 1 – Різновиди килимової голки

ДОДАТОК Б
(довідковий)

КИЛИМОВА ВИШИВКА В УКРАЇНІ ХХ СТ

Рисунок Б.1 – Фрагмент рушника у техніці килимової вишивки

Рисунок Б.2 – Фрагмент фіранки у техніці килимової вишивки
XX ст

ДОДАТОК В
(довідковий)

МОТИВИ САМЧИКІВСЬКИЙОГО РОЗПИСУ

Рисунок В.1 – Самчиківський розпис
із використанням мотиву квітки та птаха

Рисунок В.2 – Самчиківський розпис із використанням мотиву квітки

Рисунок В.3 – Самчиківський розпис
із використанням мотиву «Дерево роду»

ДОДАТОК Г
(обов'язковий)
ПРОЄКТ ПОСТЕРУ

Рисунок Г.1 – Проєкт постеру

ДОДАТОК Д
(обов'язковий)

ВИКОНАНИЙ ХУДОЖНІЙ ТВІР

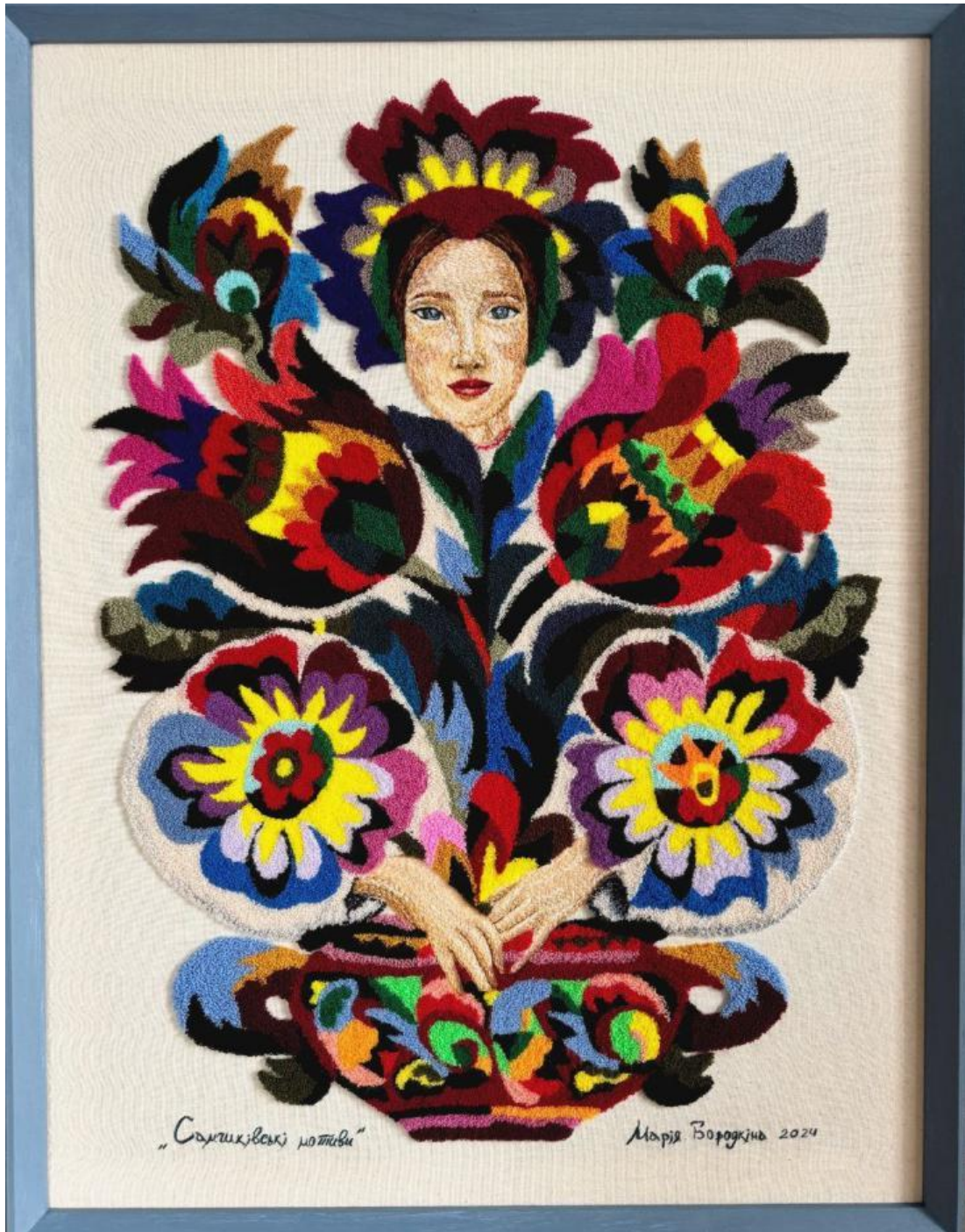

Рисунок Д.1 – Декоративна композиція «Самчиківські мотиви»
у техніці килимової вишивки